

IMPACTUL ADERĂRII ROMÂNIEI LA UNIUNEA EUROPEANĂ: POSSIBILITĂȚI DE APLICARE PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

Lucia CASTRAVEȚ

Catedra Economie Generală și Relații Economice Internaționale

Cette étude porte sur la direction et les résultats des négociations d'adhésion de la Roumanie à l'Union Européenne (01.01.2007), négociations qui ont menées à partir de 1993. Deux des 31 chapitres qui constituent le Traité d'Adhésion, en particulier, la libre circulation des marchandises et la libre circulation des individus, y sont analysés.

Actualitate

În materialul propus încercăm să efectuăm o analiză ce ține de evoluția procesului de aderare a României la Uniunea Europeană. Marele eveniment a avut loc la 1 ianuarie 2007. Această dată a fost propusă la summit-ul de la Thessaloniki (Salonic) din 2003 și confirmată la Bruxelles pe 18 iunie 2004.

În vederea atingerii obiectivului menționat a fost realizată sinteza și analiza negocierilor / principalelor prevederi ale Tratatului de aderare, unde se includ acquis-ul comunitar¹ la cele 31 de capitole și impactul aderării pentru fiecare capitol negociat. S-a încercat a formula unele concluzii în ceea ce privește utilizarea experienței României de către Republica Moldova în perspectiva integrării în UE.

Dată fiind importanța primordială a unor domenii, în materialul de față ne vom opri doar la două capitole, și anume: libera circulație a mărfurilor și libera circulație a persoanelor.

Negocierile de aderare: particularități generale

Pregătirea pentru aderarea la Uniunea Europeană România a început-o în anul 1993, odată cu semnarea Acordului de asociere (Acordul European), ratificat prin Legea 16 /1993. În anul 1995 a depus cererea de aderare, iar în anul 2000 au demarat negocierile de aderare, deschizând și încheind treptat, până în decembrie 2004, toate cele 31 de capitole (*a se vedea Anexa*), astfel încât semnarea Tratatului de aderare a devenit posibilă la 25 aprilie 2005 și aderarea efectivă la 1 ianuarie 2007, cu condiția că nu va fi invocată clauza de salvagardare (art.39 al Tratatului, care a fost prezentată la Capitolul XXXI).

Negocierile au stabilit condițiile de integrare, respectiv legislația comunitară (acquis-ul) ce trebuia asimilată în cea națională și eventualele perioade de tranziție (în număr total de 48), delimitate în timp și condiții de aplicare / etapele de parcurs până la respectarea în întregime și întocmai a prevederilor.

Procedura de derulare a negocierilor a cuprins elaborarea și prezentarea de către Ministrul Integrării Europene (prin negociatorul șef) a documentelor de poziție pentru fiecare din cele 31 de capitole, iar din partea Uniunii Europene mandatul a fost aprobat în unanimitate de către Consiliul de Miniștri al Uniunii Europene. Negocierile s-au purtat la Bruxelles de către reprezentanții țărilor membre împreună cu cei ai Comisiei Europene și, respectiv, cei ai României.

Negocierile au avut ca bază două principii fundamentale: acquis-ul comunitar nu este negociabil, ci numai perioada de aplicare, și nimic nu este stabilit până nu se convine totul, așa se și explică caracterul provizoriu, pe durata negocierilor, al încheierii capitolelor.

Rezultatele negocierilor au fost încorporate în proiectul Tratatului de aderare, care după aprobarea sa de către Consiliul de Miniștri al Uniunii Europene și obținerea avizului de conformitate din partea Parlamentului European a fost semnat de țările membre și România, ratificat de parlamentele naționale ale celor 25 țări membre, intrând în vigoare la 1 ianuarie 2007. În cazul nerespectării angajamentelor luate, exista posibilitatea amânării aderării cu un an, respectiv 1 ianuarie 2008.

¹ Acquis-ul comunitar reprezintă ansamblul de drepturi și obligații comune, statuate de Tratatul constitutiv ale Uniunii Europene, respectiv cele de la: Roma (semnat la 25 martie 1957 și intrat în vigoare la 1 ianuarie 1958), Maastricht (semnat la 7 februarie 1992 și intrat în vigoare la 1 noiembrie 1993), Amsterdam (semnat la 2 octombrie 1997 și intrat în vigoare la 1 mai 1999) și Nisa (semnat în 2001 și intrat în vigoare la 1 februarie 2003), iar în viitor de Constituția Europeană, semnată la Roma la 29 octombrie 2004. De asemenea, acquis-ul cuprinde (conform denumirilor din Constituția Comunității): legile și deciziile europene, obligatorii în toate elementele lor, care se aplică direct în statele membre; legile-cadru europene; regulamentele europene de punere în aplicare a primelor trei prezentate; recomandările și avizele pe care le adoptă instituțiile comunitare, însă care nu au caracter obligatoriu.

Negocierea între România și Uniunea Europeană a capitolelor de acquis comunitar

Capitolul	Deschiderea capitolului	Închiderea capitolului	Integrator de capitol
1. Libera circulație a mărfurilor	2002	2003	Ministerul Economiei și Comerțului
2. Libera circulație a persoanelor	2002	2003	Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei
3. Libera circulație a serviciilor	2002	2004	Ministerul Finanțelor Publice
4. Libera circulație a capitalurilor	2001	2003	Ministerul Finanțelor Publice
5. Dreptul societăților comerciale	2001	2001	Ministerul Justiției
6. Concurență	2000	2004	Consiliul Concurenței
7. Agricultură	2002	2004	Ministerul Agriculturii, Pădurilor și Dezvoltării Durabile
8. Pescuit	2001	2001	Ministerul Agriculturii, Pădurilor, Apelor și Mediului
9. Transporturi	2001	2003	Ministerul Transporturilor, Construcțiilor și Turismului
10. Impozitare	2001	2003	Ministerul Finanțelor Publice
11. Uniunea Economică și Monetară	2002	2002	Ministerul Finanțelor Publice
12. Statistică	2000	2000	Institutul Național de Statistică și Studii Economice
13. Politica socială și de ocupare a forței de muncă	2001	2002	Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei
14. Energie	2002	2004	Ministerul Economiei și Comerțului
15. Politică industrială	2002	2002	Ministerul Economiei și Comerțului
16. Întreprinderi mici și mijlocii	2000	2000	Agencia Națională pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii și Cooperatie
17. Știință și cercetare	2000	2000	Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului
18. Educație, formare profesională și tineret	2000	2000	Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului
19. Telecomunicații și tehnologia informației	2000	2002	Ministerul Comunicațiilor și Tehnologiei Informaționale
20. Cultură și audiovizual	2000	2002	Ministerul Culturii și Cultelor
21. Politica regională și coordonarea instrumentelor structurale	2002	2004	Ministerul Integrării Europene
22. Mediul înconjurător	2002	2004	Ministerul Agriculturii, Pădurilor, Apelor și Mediului / Ministerul Mediului și Gospodării Apelor
23. Protecția consumatorului și sănătate publică	2001	2001	Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor
24. Cooperarea în domeniul justiției și afacerilor interne	2002	2004	Ministerul Administrației și Internelor
25. Uniunea vamală	2001	2002	Autoritatea Națională Vamală
26. Relații economice internaționale	2000	2000	Ministerul Economiei și Comerțului
27. Politica externă și securitate comună	2000	2000	Ministerul Afacerilor Externe
28. Control financiar	2002	2003	Ministerul Finanțelor Publice
29. Prevederi financiare și bugetare	2002	2004	Ministerul Finanțelor
30. Participarea la instituțiile Uniunii Europene	2002	2002	Ministerul Integrării Europene
31. Diverse	2004	2004	Ministerul Integrării Europene

Sursa: Institutul European din România

Libera circulație a mărfurilor: caracteristici

Comerțul cu mărfuri al Uniunii Europene este pe deplin cel mai important din lume, ridicându-se la peste 5.820 miliarde dol. SUA în 2003, din care 60% exporturi și importuri intraeuropene, deci beneficiare ale liberei circulații [1].

Libera circulație a mărfurilor reprezintă elementul central al Pieței Interne (Unice) Europene care, la rândul său, s-a realizat în câteva etape:

- ✓ anul 1968 – eliminarea restricțiilor tarifare și netarifare în comerțul reciproc;
- ✓ anul 1988 – introducerea unui document de export/import unic – DAU;
- ✓ anul 1993 – desființarea controalelor la frontierele interne ale Uniunii Europene;
- ✓ anii 1993-1996 – liberalizarea pieței achizițiilor publice;
- ✓ după 2004 – liberalizarea pieței utilităților publice.

Obiectivele urmărite sunt: creșterea economică durabilă și neinflaționistă, stimularea concurenței și a competitivității, coeziunea economică și socială, o calitate a vieții mai bună etc.

Libera circulație a mărfurilor presupune un cadru de reglementare comun, care asigură circulația mărfurilor fără restricții dintr-o țară în alta a Uniunii Europene, după cum și în interiorul unui stat membru. Aceasta înseamnă că standardele tehnice de bază, certificarea produselor și definițiile metrologice trebuie să respecte reguli stabilite la nivel european, iar țările membre să accepte recunoașterea reciprocă a standardelor naționale.

Din punctul de vedere al regulilor, mărfurile /produsele se împart în două categorii: produse pentru care au fost adoptate standarde comune armonizate (produsele agroalimentare și cele chimice, medicamentele, automobilele, aparatele electrocasnice ș.a.) și produse pentru care nu există standarde armonizate, iar libera circulație a acestora o asigură recunoașterea reciprocă a standardelor de calitate din țările membre care, în principiu, trebuie să fie identice (uneori există și unele mici excepții).

Legislația europeană armonizată include și reguli pentru organismele de evaluare a conformității, instituțiile și laboratoarele de acreditare, standardizare și supraveghere a pieței. Se aplică principiul autocertificării – presupunerea de conformitate cu standardele armonizate – bazat pe un grad ridicat de încredere reciprocă.

Libera circulație a mărfurilor este strâns legată de libera circulație a serviciilor și capitalurilor, de respectarea regulilor de concurență (inclusiv a regimului ajutoarelor de stat), de dreptul de proprietate industrială și intelectuală, de regimul juridic al agenților economici (în special, politica față de IMM-uri), de politica energetică și cea fiscală, de protecția consumatorilor și a mediului etc. Reglementările din aceste domenii se răsfrâng și asupra liberei circulații a bunurilor.

Soluții convenite și măsuri

Negocierile la acest capitol au început în martie 2002 și s-au închis provizoriu în iunie 2003.

Cea mai mare parte a negocierilor s-au purtat pe marginea transpunerii în legislația românească și crearea instituțiilor aferente legislației europene armonizate.

România nu a solicitat o perioadă de tranziție sau derogări, deci a aplicat acquis-ul comunitar începând cu 1 ianuarie 2007, adoptând volumul de standarde armonizate în proporție de 80% până în 2003 și integral până în 2007.

În vederea realizării angajamentelor asumate până în 2004 au fost luate măsuri de aliniere la acquis-ul comunitar, printre care:

✓ În baza Acordului European (de asociere a României la Uniunea Europeană), până în 2002 au fost eliminate taxele vamale și alte obstacole din calea comerțului cu produse industriale și s-au luat măsuri de liberalizare pentru cele agroalimentare. În 2004 s-au eliminat licențele automate de import și toate barierele.

✓ S-au creat structurile necesare pentru aplicarea legislației comunitare, pe lângă instituțiile deja existente (Institutul de Standardizare și cel de Metrologie sau Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci), s-au înființat Asociația Română de Standardizare, Rețeaua Națională de Acreditare din România și Biroul Român de Metrologie Legale. A fost realizată separarea funcției de standardizare de cea de acreditare și acreditarea laboratoarelor de testare, a organismelor de certificare și de management a calității. România s-a aliniat standardelor comunitare, întărind controlul în domeniul siguranței alimentelor și creând cadrul legislativ pentru aplicarea principiului recunoașterii reciproce.

✓ S-au înregistrat rămăneri în urmă și dificultăți (care au fost eliminate totuși până în 2007), în ceea ce privește coordonarea instituțiilor aferente, controlul din acest domeniu, implementarea acquis-ului comunitar la produsele agroalimentare, supravegherea pieței, capacitatea administrativă de aplicare a legislației și la produsele industriale, infrastructura precară etc.

✓ În procesul de pregătire pentru armonizarea legislației românești cu cea comunitară și crearea instituțiilor de resort, România a beneficiat de asistență tehnică și financiară din partea Uniunii Europene, respectiv de 6,9 milioane euro (Programul PHARE) pentru infrastructura calității, supravegherea pieței, informarea consumatorilor și protecția drepturilor de proprietate intelectuală. De asemenea, prin Programele PHARE mulți beneficiari au primit asistență pentru armonizarea reglementărilor tehnice și alinierea infrastructurii calității la standardele Uniunii Europene (acreditare, standardizare, metrologie și evaluarea conformității). Legat și de libera circulație a produselor, Anexa III a Tratatului de aderare prevede unele obligații privind marca de comerț, certificatul de protecție și brevetul pentru medicamente sau desenele și modelele industriale.

Menționăm că de autorizarea comercializării produselor farmaceutice au beneficiat deja unele țări, care au aderat în 2004. În celelalte țări membre aceasta se va face treptat (2005 – Cipru, 2006 – Lituania și Malta, 2007 – Slovenia și 2008 – Polonia).

Impactul aderării

Avantajele liberei circulații a mărfurilor pe o piață de dimensiunile Uniunii Europene de 480 milioane de locuitori (în a. 2007) sunt, în general, următoarele:

- libera circulație a mărfurilor fiind însoțită și de cea a factorilor de producție (materii prime și semifabricate, tehnologie, capital, forță de muncă și servicii) conduce la creșterea concurenței și a competiției, cu efect benefic asupra calității și prețurilor produselor;
- consumatorii rămân a fi principalii beneficiari, deoarece gama de produse oferite este mai mare, prețurile mai ușor de comparat, iar concurența sporită le menține la un nivel rezonabil, standardele comune asigurând o calitate corespunzătoare tuturor produselor comercializate;
- agenții economici, adresându-se unei piețe mai mari, pot reduce costurile pe unitate de produs („economia de scară”) și spori în felul acesta profiturile;
- reindustrializarea țării și specializarea internațională a economiei românești este mai ușor de realizat datorită liberei circulații a mărfurilor, serviciilor, tehnologiilor și a capitalurilor, în special a investițiilor străine directe și a avantajelor competitive pe care le poate oferi piața românească (dimensiunea și poziția geografică a acesteia);
- schimburile comerciale, desfășurându-se prioritar cu țările membre ale Uniunii Europene, devin mai competitive (mai avantajoase), datorită apropierii geografice și costurilor mai reduse cu expediția, vămuirea și transportul. De asemenea, faptul că produsele trebuie să facă față unor exigențe europene (și, deci, mondiale) permite desfacerea lor în cantități mari, inclusiv pe alte piețe decât cele ale țărilor membre ale Uniunii Europene (în special, cele care au Acorduri de liber schimb cu Uniunea Europeană).

Tot la acest capitol am putea evidenția și careva constrângeri, de exemplu:

- ✓ exigențele de adaptare la cerințele pieței interne europene necesită eforturi investiționale, pe care nu toți agenții economici le pot face și astfel sunt nevoiți să-și încheie activitatea sau să abordeze noi domenii;
- ✓ restructurarea industriei va continua prin încheierea procesului de privatizare, dar mai ales prin închiderea unităților neviabile (de exemplu, a celor miniere), ceea ce va însemna și reducerea numărului locurilor de muncă;
- ✓ pe măsura creșterii tarifelor la utilități și a costurilor salariale există probabilitatea că se va începe un proces de delocalizare a unor activități productive orientate către export (cazul industriei textile, confecțiilor și încălțăminte), ceea ce va conduce la pierderea unor locuri de muncă și a unor exporturi;
- ✓ eforturile de restructurare și modernizare a economiei înseamnă și resurse financiare substanțiale din partea statului și a patronatului, ceea ce va duce spre diminuarea posibilităților de a satisface corespunzător nevoile sociale (sănătate, educație și pensii).

Libera circulație a persoanelor: caracteristici

Ca și în cazul liberei circulații a produselor, și în cel al persoanelor integrarea s-a făcut treptat; astfel acquis-ul s-a dezvoltat și completat în timp. Principalele etape parcurse au fost:

- Acordul de la Schengen, la care din 2004 sunt membre 26 de țări, permite cetățenilor țărilor semnatare să circule fără viză și control la frontieră în țările respective, iar celor din țările terțe – în oricare dintre ele dacă au „viza Schengen”;
- în 1989 s-a adoptat „Carta socială” a drepturilor fundamentale ale lucrătorilor (semnată de toate țările membre, cu excepția Marii Britanii), care consfințește o serie de libertăți și drepturi pentru cetățenii Uniunii Europene;

- în 1993, prin Tratatul de la Maastricht, s-au acordat drepturi electorale cetățenilor, care au rezidență într-o altă țară decât cea de origine, iar printr-o serie de directive s-a reglementat durata săptămânii de lucru, sănătatea și siguranța locurilor de muncă, folosirea echipamentelor de protecție, acordarea permiselor de conducător auto, alocațiile sociale etc.;
- în 1997, prin Tratatul de la Amsterdam, drepturile cetățenilor comunitari au fost lărgite și întărite, iar problema locurilor de muncă a devenit prioritară pentru Uniunea Europeană. Acordul de la Schengen a fost încorporat în sistemul de tratate ale Uniunii Europene;
- în 2004 s-au adoptat reglementări comune privind controlul frontierelor externe, dreptul la azil și imigrare, acordarea vizelor și a statutului de refugiat, cooperarea judiciară și polițienească, în Uniunea Europeană construindu-se drept un „spațiu al libertății, securității și justiției”.

Acquis-ul acoperă următoarele patru domenii:

- recunoașterea reciprocă a calificărilor profesionale, care urmărește eliminarea obstacolelor în profesarea unei meserii și în alte țări ale Uniunii Europene, cu excepția personalului medical și arhitecților (menționăm că pentru a permite echivalarea actelor există o coordonare a sistemelor de formare profesională);
- drepturile cetățenilor sunt dreptul la vot (pentru eurodeputați și organele locale, unde își au rezidența), dreptul la rezidență (inclusiv pentru membrii de familie), drepturile din „Carta socială”, în special cel la protecție socială, întrucât „cei care își exercită dreptul la libera circulație nu trebuie penalizați”;
- libera circulație a lucrătorilor este pe deplin asigurată pentru actualele țări membre, fiind interzise orice discriminări pe motiv de naționalitate la angajare (excepții făcând unele domenii ce țin de ordinea, securitatea și sănătatea publică). De asemenea, au fost eliminate controalele la granițele interioare ale Uniunii Europene și se poate circula și cu un alt document de identitate decât pașaportul. De acest drept nu vor beneficia însă toate țările care au aderat în 2004, cu excepția Ciprului și Maltei din momentul aderării, ci vor trece printr-o perioadă de tranziție ce va dura între 2 și 5/7 ani;
- coordonarea sistemelor de protecție socială presupune nemijlocit asumarea de obligații legate de transferurile financiare (respectiv, de rambursarea costurilor asistenței medicale), ale drepturilor de pensie și ale altor drepturi pentru cei care își schimbă locul de muncă dintr-o țară în alta.

Soluții convenite și măsuri

România a acceptat în întregime acquis-ul comunitar, nesolicitând derogări sau o perioadă de tranziție, aplicându-l în întregime de la data aderării. Acest capitol a fost deschis în martie 2002 și închis în decembrie 2003.

Referitor la recunoașterea reciprocă a calificărilor personale putem menționa următoarele:

- România a identificat și a eliminat până la data aderării toate restricțiile pe bază de naționalitate, rezidență sau limbă impuse la dreptul de practicare a unor profesii (recunoașterea actelor de studii se face prin Centrul Național de Recunoaștere și Echivalare a Diplomelor);
- pentru consolidarea capacității instituționale în domeniu, s-a primit asistență printr-un proiect de înfrățire cu Ministerul Educației Naționale din Franța;
- până la momentul aderării a fost posibilă recunoașterea reciprocă a diplomelor, precum și libera practică pentru arhitecți, medici, asistenți medicali și avocați, profesii pentru care există reglementări speciale;
- echivalarea calificărilor cu diplomele respective se face deocamdată pe baza unei declarații date de organele de specialitate, însoțită de un atestat, care să precizeze că titularul calificării a fost recent angajat pe postul menționat;
- întrucât standardele de calificare sunt greu de respectat și echivalat până ce sistemul de învățământ și pregătire profesională nu va fi pe deplin armonizat cu cel al Uniunii Europene, se preconizează o monitorizare dură, mai ales pentru respectarea directivelor sectoriale. Menționăm și faptul că, deși recunoașterea automată va deveni regulă, vor exista și excepții, respectiv solicitarea unei perioade de adaptare, test de aptitudini sau dovada unei experiențe profesionale anterioare.

Drepturile cetățenilor comunitari, inclusiv cel la rezidență și de a lucra în România sau de a vota sunt asigurate de mai mulți ani. Problema din acest domeniu este cea a capacității administrative de implementare, care necesită măsuri hotărâte de îmbunătățire.

Libera circulație a lucrătorilor (Anexa VII a Tratatului de aderare) este domeniul la care Uniunea Europeană a cerut o perioadă de tranziție de 5-7 ani pentru a nu fi perturbată piața muncii comunitare, care suferă

de un șomaj cronic de circa 9%. Ca și în cazul celorlalte țări foste socialiste, care au aderat în 2004, tranziția se va efectua în trei etape: 2 ani în care statele membre vor lua măsurile pe care le consideră necesare, după care se va face o analiză împreună cu reprezentanții Comisiei Europene și se va decide de către fiecare stat în parte prelungirea tranziției la cinci ani, cu posibilitatea de prelungire pentru alți doi ani, dacă piața muncii dintr-un stat este grav perturbată. Întrucât România are un potențial migraționist important (în străinătate lucrează deja între 1 și 2 milioane de români și se estimează că 1/3 dintre cei ce vor emigra în Uniunea Europeană până în 2010 vor proveni din România și Bulgaria), va avea și cea mai lungă tranziție. Țările Uniunii Europene se angajează să ofere un acces mai larg lucrătorilor români (pe baza unor Acorduri bilaterale) și să nu introducă noi măsuri restrictive, excepție făcând Austria și Germania, care pot lua astfel de măsuri. Se estimează că țările ce vor acorda mai rapid statutul de liberă circulație și românilor vor fi: Danemarca, Irlanda, Olanda și Suedia. Germania aplică măsurile de drept intern numai lucrătorilor români din domeniile: construcții, curățarea și zugrăvirea clădirilor și amenajări interioare, iar Austria – celor din horticultură, construcții, asistență, construcții metalice și prelucrarea pietrei.

Din decembrie 2001 românii pot călători liber în spațiul Schengen, dacă fac dovada că au un contract de muncă sau mijloacele necesare întreținerii, bilet dus - întors și nu stau mai mult de 3 luni. Românii care, la data aderării și după, muncesc legal (au contract pentru cel puțin 12 luni) vor beneficia în continuare de acest statut, însă numai în statul respectiv.

Potrivit „Declarației comune UE – România”, anexată Actului final al Tratatului, „Statele membre urmăresc să acorde un acces sporit pe piața forței de muncă resortisanților români în conformitate cu dreptul intern, pentru a accelera armonizarea acquis-ului. În consecință, șansele de angajare ar trebui să sporească semnificativ după aderare”.

În ce privește accesul lucrătorilor comunitari pe piața muncii din România, nu există restricții și legislația românească în materie a fost deja armonizată cu cea a Uniunii Europene. Precizăm și faptul că, potrivit art.4 al Tratatului de aderare, acquis-ul Schengen și actele ce se întemeiază pe acesta sunt obligatorii și se aplică deja de la data aderării. Există un manual comun pentru acesta și țările care au aderat la Acordul de la Schengen sunt cele membre ale UE, cu excepția Marii Britanii și Irlandei, iar din afara acesteia – Islanda, Norvegia și, mai recent, Elveția (2004).

Coordonarea sistemelor de protecție socială revine Ministerului Muncii, Solidarității Sociale și Familiei, iar pentru armonizarea legislativă și instituțională cu acquis-ul comunitar s-au luat măsuri privind crearea unui grup de lucru care reunește reprezentanții tuturor instituțiilor implicate în protecția socială (în număr de zece); pentru întărirea capacității administrative s-a realizat un parteneriat cu partea germană; s-au încheiat acorduri de securitate socială cu țările membre ale Uniunii Europene; s-a reglementat accesul la învățământul obligatoriu pentru copiii lucrătorilor europeni stabiliți în România, decontarea cheltuielilor cu asistență medicală reciprocă etc.

Impactul aderării

Libera circulație a persoanelor va avea un impact puternic asupra viitorului economico-social al României, raportul dintre beneficii și costuri, respectiv între transferurile bănești ale emigranților către cei din țară și exodul creierelor își va lăsa amprenta asupra acestui viitor. Se estimează că, în primele decade ce vor urma introducerii liberei circulații pentru cetățenii români, în Uniunea Europeană va emigra aproape 3-4% din populația României, ceea ce înseamnă jumătate din cei care se află deja la lucru în aceste țări. Țările UE, în care au emigrat cei mai mulți români, sunt plasate în următoarea ordine: Italia (20%), Germania (18%), Spania, Franța, Austria, Portugalia și Grecia [2].

Principalele caracteristici ale migrației românești sunt: în ultimii ani a devenit mai temperată (în jur de 10-15.000 persoane anual); este orientată către găsirea unui loc de muncă, cuprinde în special populația tânără între 18 și 23 de ani; raportul migrație legală – ilegală evoluează în favoarea primei forme; zonele de plecare se dispersează; câștigă teren emigrația orientată pe considerente de legături de familie; criteriul destinației și distanței își reduce din importanță; migrația pentru muncă devine tot mai fluctuantă și nu va atinge un nivel critic pentru țările de destinație; continuă să se însănătoșească comportamentul emigranților români etc. [3]. Cauzele fenomenului migrației sunt în special de natură economică (diferența de venit și dificultatea găsirii unui loc de muncă).

Deși cuantificarea avantajelor și a constrângerilor emigrației este greu de făcut, în linii mari acestea se rezumă la următoarele:

Avantaje:

- remisiile (transferurile bănești ale emigranților) au efecte pozitive importante pentru economia națională, deoarece: măresc cererea internă de bunuri și servicii, devenind astfel factor de creștere economică; sporesc fluxul monetar și contribuie la îmbunătățirea soldului balanței de plăți și a rezervelor valutare ale țării (permițând astfel importuri mai mari și împrumuturi pentru dezvoltare mai substanțiale); contribuie la reducerea costului banilor (cursului de schimb și a ratei dobânzilor, ceea ce înseamnă credite mai avantajoase pentru consum și investiții); conduc la creșterea standardului de viață a celor în cauză și a familiilor acestora, iar pe termen lung și în mod indirect – a întregii populații.

La transferurile bănești efectuate prin sistemul bancar (circa 3,5 mld. dol. SUA în 2005) trebuie adăugate cele ilegale sau aduse personal de emigranți. De aceea, pot fi sensibil mai ridicate, ceea ce ar putea însemna un impact mult mai puternic. Calea oficială și sigură – cea a transferului bancar – este ocolită datorită organizării necorespunzătoare a acestuia (filiale în străinătate și dobânzi sau plasamente stimulativе), precum și fiscalității ridicate a veniturilor din muncă care descurajează declararea integrală a acestora.

Fenomenul emigrației nu este specific doar României, acesta se întâlnește și în alte țări, chiar membre ale Uniunii Europene: cazul Greciei, care a beneficiat în 2000 de remisii legale de la emigranți în valoare de 7,5 mld. dol. SUA, Portugaliei – 4,0 mld. și Spaniei – 3,2 mld.; dintre țările care au aderat în 2004 la Uniunea Europeană: Polonia – 2,9 mld. dol. SUA și Ungaria – 1,0 mld. dol. SUA. Există și țări care primesc anual de la emigranți circa 10,3 mld. dol. SUA (de exemplu, India) [4].

- migrația forței de muncă ridicându-se la aproape 2 milioane de persoane a însemnat și detensionarea pieței forței de muncă din România, ușurând astfel sarcina autorităților în privința șomajului și asigurărilor sociale, precum și a celor în căutarea unui loc de muncă. Rata șomajului în România este mai mică cu două puncte procentuale decât cea din Uniunea Europeană, respectiv de circa 7% față de circa 9%;
- migrația temporară pentru muncă este benefică și dat fiind că poate contribui la schimbarea mentalității românilor, în multe cazuri la creșterea calificării acestora, respectiv la o nouă atitudine față de muncă și lege, la o percepție corectă a valorilor democrației, la însuflarea unui spirit de competiție mai puternic și la mai multă inițiativă;
- treptat România va deveni și o țară de imigrație, deci va putea beneficia de aportul celor care vor veni să lucreze, poate ceva mai calificați dacă vor veni din Vest, însă mai puțin calificați dacă vor fi imigranți din lumea a treia;
- în viitor, România va reprezenta o sursă de alimentare a emigrației Est-Vest și un beneficiar al emigrației Sud-Nord și Est-Vest, însă întotdeauna raportul emigrație/imigrație va fi net favorabil emigrației.

Printre *inconveniente* am putea menționa:

– diminuarea semnificativă, cantitativă și calitativă, a ofertei naționale de forță de muncă, care limitează posibilitățile de reducere mai rapidă a diferențelor de venit față de țările Uniunii Europene. Aspectul cel mai negativ este componența tot mai calificată a acestei migrații („exodul creierelor”) și, astfel, lipsirea economiei naționale de factorul uman indispensabil modernizării și eficientizării acesteia, ceea ce face mai dificilă reducerea decalajului economico-social dintre acestea;

– apariția la nivel național a unor segmente deficitare de forță de muncă calificată (cazul celei pentru construcții în Sud-Estul țării). Localizarea acestui deficit în zonele slab dezvoltate le va face și mai grea ieșirea din această situație;

– pierderea capitalului investit în pregătirea profesională a celor care emigrează și, indirect, finanțarea acestei pregătiri din alte țări, în condițiile în care există suficiente probleme cu procesul educațional național și cu fondurile alocate învățământului;

– pierderi la export prin diferența de productivitate potențială a celor plecați la muncă în străinătate care prin calificarea și spiritul lor inventiv ar fi putut contribui la creșterea performanțelor produselor românești;

– accentuarea procesului de îmbătrânire demografică datorită ponderii mari a tinerilor care emigrează, ceea ce va crea dificultăți programelor de dezvoltare viitoare și va mări povara socială (pensii, ajutoare sociale, sănătate);

– orientarea prioritară a remisiilor către consum și nu către afaceri va reduce substanțial efectul pozitiv ce l-ar putea avea pe termen mediu și lung, atât pentru emigrant, cât și pe plan național.

Concluzii

Conform rezultatelor preliminare din ultimii ani, orientarea clară și fermă, precum și însăși aderarea României la Uniunea Europeană deja are și, desigur, va avea multiple efecte și asupra relațiilor economice cu Republica Moldova. Însă, dezvoltând în continuare relațiile comerciale și de cooperare cu România, aceasta va deveni în câțiva ani un centru extraordinar de atracție pentru Republica Moldova. Până la urmă, politica economică a Republicii Moldova ar trebui mai ferm clarificată, oscilațiile între integrarea către Est și Vest trebuind să aibă în vedere nu numai avantajul imaginar imediat, pe termen foarte scurt, ci și obiective pe termen mai îndelungat. Deci, integrarea României în UE ar putea servi un exemplu elocvent pentru Republica Moldova, acest proces devenind în perspectiva apropiată obiectivul prioritar de dezvoltare economică durabilă.

Referințe:

1. Manual de statistiques de la CNUCED. - Geneva, 2004.
2. Constantin D. ș.a. Fenomenul migraționist în perspectiva aderării la UE. - București: IER, 2004, p.111.
3. Ibidem, p.107-110.
4. Ibidem, p.111.

Bibliografie:

1. Institutul European din România. Evaluarea costurilor și beneficiilor aderării României la UE. - București, 2004.
2. Prisecaru P. Politici comune ale UE. - București: Editura Economică, 2004.
3. Patraș M. Dezvoltarea socioeconomică susținută a României (la început de secol): Caiete de istorie. - Chișinău, 2007, p.11-18.
4. Castraveț L. Direcții prioritare de dezvoltare a Republicii Moldova, în perspectiva integrării în Uniunea Europeană // Marketing-Management, Studii-Cercetări-Consulting (București). - 2007. - Anul XII. - Vol.3.(99). - P.230-233.
5. Comisia Uniunii Europene, Broșuri sectoriale editate la Bruxelles sau Luxemburg, în perioada 2000-2005.
6. www.infoeuropa.ro

Prezentat la 02.10.2007